

KS. STANISŁAW GASIŃSKI

KS. PROF. STANISŁAW GRZYBEK – TWÓRCA BIBLIJNEJ SZKOŁY PRZEPOWIADANIA

Historia homiletyki polskiej XX wieku zanotowała wiele wybitnych nazwisk. Dzieje kaznodziejstwa warszawskiego wiążą się z osobami mówców tej miary, co abp Antoni Szlagowski i kard. Stefan Wyszyński. W Poznaniu głosili słynne mowy księża: Józef Kłos i Nikodem Cieszyński. Homiletykę kresową reprezentują nazwiska abp Józefa Teodorowicza i biskupów: Józefa Bilczewskiego i Władysława Bandurskiego. W południowej Polsce wybitną działalnością na ambonie zaznaczyli się kard. Bolesław Kominek, bp Jan Pietraszko oraz ks. Tadeusz Olszański¹. Nie ulega wątpliwości, że do tego znakomitego grona kaznodziejów polskich należy również biblista i homileta w jednej osobie: ks. prof. Stanisław Grzybek..

Ks. prof. S. Grzybek, z wykształcenia biblista, był jednocześnie zapalonym kaznodzieją, choć nie posiadał specjalistycznego przygotowania homiletycznego. W kraju i za granicą znany był przede wszystkim jako profesor-biblista. W historii Kościoła polskiego XX wieku pozostaje jako ceniony naukowiec o wielkim umyśle i sercu, związany z intelektualnymi elitami Krakowa, Warszawy i Lublina. Kształcąc kadre przyszłych biblistów, formował profil naukowy najważniejszych ośrodków teologicznych w kraju.

Prezentacja postaci Księdza Profesora jako biblisty i kaznodziei w jednej osobie nie jest zadaniem łatwym. Trudno bowiem jest opisywać tak bogatą osobowość naukowca i mówcy w ramach refleksji ograniczonej rygorami artykułu. Co najwyżej, można wskazać na niektóre, wybrane aspekty jego teoretycznej i praktycznej aktywności biblijno-homiletycznej.

Biblijne poszukiwania

Można zaryzykować twierdzenie, że ks. prof. S. Grzybek nigdy nie poprzestawał na czysto intelektualnym wykładzie treści biblijnych. Teoretyczny, dobrze w historii własnego czasu i miejsca osadzony i naukowymi argumentami poparty wykład zawsze szedł u niego w parze z uwypukleniem kerygmatu, czyli zbawczego orędzia

1 Por. W. Pazera, *Ks. inf. Stanisław Grzybek jako kaznodzieja*, w: *Przeszedł przez życie dobrze czyniąc*, red. A. Długosz, Z. Małecki, Częstochowa 2003, s. 116.

Biblii, które ma charakter uniwersalny i jako takie jest skierowane do ludzi wszystkich czasów. Ten moment doczekał się szczególnie mocnego i wyrazistego zaakcentowania w wykładach i publikacjach ks. prof. S. Grzybka².

Katolicka, naukowo opracowana teologia biblijna, jest dyscypliną stosunkowo młodą. Stąd egzegeci dopiero wypracowują wiele metod, którymi posługują się w opracowywaniu teologii biblijnej Starego i Nowego Testamentu. Do ich szeregów włączył się ks. prof. St. Grzybek. Na Sympozjum Biblistów Polskich w Rokietnicy, w 1984 r., przedstawił wyniki badań egzegetów zachodnich i własne w tej dziedzinie³. Prezentując opinie egzegetów, wskazywał na zalety i niedociągnięcia hipotez biblijnych i proponował własne rozwiązanie. Dla przykładu warto przytoczyć stanowisko Księdza Profesora wobec jednej z najczęściej i najbardziej reprezentowanych metod teologii biblijnej, tzw. metody opisowej, lub inaczej nazywanej strukturalną. Według zwolenników tej metody tylko wtedy można wydobyć z Biblii jej teologiczną treść, jeśli czytając ją dowiemy się z niej, co dany tekst oznaczał wtedy, gdy autor natchniony pisał, a nie to, co ten tekst dziś znaczy. Zdaniem Księdza Profesora ta metoda jest o tyle słuszna, że bada wszystkie okoliczności powstania tekstu, biorąc w rachubę środowisko, w którym tekst powstał i korzeniami tkwi w historii. Elementy konstytutywne religii Izraela wydobywa z faktów i wydarzeń, które tę religię tworzą⁴. Pewne niebezpieczeństwo tej metody leży w tym, że wychodząc niekiedy z przesłanek filozoficznych, a nawet z założeń teologii dogmatycznej, może narzucić Biblii swój styl myślenia i rozumowania, może stworzyć strukturę teologiczną Biblii, podobną do współczesnej struktury teologii ogólnej⁵.

Ks. prof. St. Grzybek również w tej nowej gałęzi wiedzy biblijnej jaką jest historia zbawienia, której wykłady na fakultetach i w seminariach duchownych nakazał wprowadzić Sobór Watykański II, ma swoje osiągnięcia⁶. Jak każda nowa dziedzina wymaga samookreślenia się i sprecyzowania metody. Dziś jest jeszcze trudno podać właściwą definicję historii zbawienia, są tylko mniej lub bardziej udane próby jej opisu. Ksiądz Profesor przedstawił próby wielu egzegetów i teologów, a zarazem zaproponował jej własny opis: „historia zbawienia jest sumą pewnych konkretnych wydarzeń, zdziałanych przez Boga, powiązanych ze sobą w organiczną całość i ocenianych w świetle wiary, poprzez którą Bóg pragnie zrealizować zbawienie człowieka”. Przy ustalaniu pojęcia historii zbawienia Ksiądz Profesor analizuje najpierw sam termin „historia”, a potem termin „zbawienie”, dochodząc do wniosku, że to zba-

2 Por. S. Grzybek, *Kerygmaticzne wartości Pisma Świętego*, „Ruch Biblijny i liturgiczny” 1(1978), s. 1-9; tenże, *Kerygmaticzna wartość pochwały Jozuego na podstawie Syr 46, 36-41*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2(1972), s. 73-80; tenże, *Kerygmaticzne wartości encykliki Jana Pawła II „Redemptor hominis”*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 6(1979), s. 290-296.

3 Zob. S. Grzybek, *Metodologia teologii biblijnej*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2(1985), s. 89-99.

4 Por. tamże, s. 93.

5 Por. tamże, s. 95.

6 Zob. S. Grzybek, *Zarys historii zbawienia*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 4-5(1967), s. 209-218; tenże, *Pismo Święte historii zbawienia*, w: *Idee przewodnie soborowej konstytucji o Objawieniu Bożym*, Kraków 1968, s. 89-120; tenże, *Koncepcja posoborowej teologii jako teologii zbawienia*, „Znak” 1(1974), s. 19-28.

wienie dokonuje się w ramach historii, że Bóg wkracza w tę ludzką historię. A „gdy nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty...” (Ga 4, 4), tenże Syn wchodzi w dzieje historii. Stąd rysują się dwie koncepcje historii zbawienia: teocentryczna i chrystocentryczna. Ksiądz Profesor ukazuje, że najgłębszy wymiar wszystkich tematów teologicznych Biblii można zauważyć uwzględniając jedność i ciągłość dziejów zbawienia.

Teoretyczne założenia teologii biblijnej Ksiądz Profesor próbował stosować w praktyce głoszenia słowa Bożego. Opierając się na współczesnych mu koncepcjach biblistyki, podkreślał, że dosłowne przekazywanie orędzia biblijnego przez kaznodzieję, w jego brzmieniu historycznym, nie można uważać za przepowiadanie słowa Bożego w sensie ścisłym. W celu wyjaśnienia tego pozornego paradoksu, należy dokonać subtelnej różnicy między słowem biblijnym a należącą do istoty tego słowa skutecznością i dynamiką orędzia biblijnego. Słowo Boże, spisane przez autorów i redaktorów Biblii, było słowem zbawienia dla ludzi sprzed kilku tysięcy lat. Jego utrwalona biblijna forma nie zawsze może być czytelnym słowem zbawienia dziś. „Aby to słowo wyrażone w Biblii tak, jak je usłyszeli i zrozumieli ludzie tamtych czasów, mogło stać się słowem niosącym zbawienie współczesnemu człowiekowi, musi ono zostać przełożone na język ludzi dzisiejszych”⁷. V. Schurr nazywa to „wbudowaniem słowa Bożego w terażniejszość”⁸, a M. Schmaus określa mianem „tłumaczenia Objawienia na język współczesny”⁹. M. Brzozowski tę czynność uwalniania słowa Bożego z form historycznych i uwarunkowań czasowych nazywa „przenoszeniem biblijnej przeszłości w terażniejszość eklezjalną”¹⁰. Kierunek odwrotny, czyli przenoszenie dzisiejszego człowieka w biblijną przeszłość, pozbawia słowo Boże jego skuteczności, a mówiąc wprost - może również „niweczyć to słowo”¹¹.

W swojej działalności kaznodziejskiej ks. prof. S. Grzybek nie ograniczał się na ambonie do zwykłego zacytowania tekstu biblijnego, ale z erudycją profesjonalisty interpretował go i wyjaśniał. Metodycznie, w oparciu o pogłębioną analizę, prezentował słuchaczowi przesłanie orędzia biblijnego i jego ponadczasową treść teologiczną. Aktualizował przy tym przebogată treść i współczesne walory skarbcza biblijnego. W treści tej profesor-duszpasterz, wspólnie ze słuchaczem, szukał konkretnych zastosowań praktycznych. Autor okazuje się tu mistrzem metody, zwanej w homiletyce dialogiem wirtualnym. Słuchacze mieli wrażenie, że Ksiądz Profesor przemawiał bezpośrednio do nich, dzielił się indywidualnym doświadczeniem wiary i mądrości życiowej, przy czym wspólnie z nimi szukał egzystencjalnych aplikacji objawionego Słowa. Jako sługa tego Słowa był świadomy, że mówi przez niego sam Bóg. Homilie ks. prof. S. Grzybka akcentują misterium - tajemnicę, w której Bóg zwraca się do

7 A. Lewek, *Współczesna odnowa kaznodziejstwa*, z. 2, Warszawa 1980, s. 25.

8 V. Schurr, *Die Gemeindepredigt*, w: F. X. Arnold (red.), *Handbuch der Pastoraltheologie*, Freiburg im Br. 1964, s. 240.

9 M. Schmaus, *Wahrheit als Heilsbegegnung*, München 1964, s. 64-68.

10 M. Brzozowski, *Kulturowe i historyczne uwarunkowania kaznodziejstwa Tomasza Młodzianowskiego*, Lublin 1988, s. 36.

11 Por. *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 56.

człowieka przez człowieka. Warto tu przypomnieć, że w wielu rejonach Polski wierni wyrażają swe przekonania w Boże misterium Słowa, gdy śpiewają: „Duszo moja, słuchaj Pana, który ci oznajmia swą wolę przez usta kapłana”¹².

Poszukiwania homiletyczne

Gruntowne wykształcenie teologiczne i erudycja biblisty sprawiały, że głównym tworzywem kazań i mów ks. prof. S. Grzybka było Pismo Święte w powiązaniu z Tradycją w perspektywie liturgicznej. Jego kazania emanują siłą kerygmatu, przekazywanego przepięknym językiem polskim. Można powiedzieć, że ks. prof. S. Grzybek dobrze znał polszczyznę i kochał polską mowę, sam ją pielęgnował, poprawiał błędy, a przede wszystkim cierpliwie jej uczył innych. Zaangażowany w działalność naukową w najważniejszych ośrodkach uniwersyteckich, umiał mówić do ludzi poszukujących wiary słowami prawdy objawionej w Biblii. Jako biblista analizował, wyjaśniał, badał i zgłębiał treść słowa w Piśmie Świętym. Jako kaznodzieja głosił Logos, dzielił się jego bogactwem ze słuchaczami oraz wskazywał konkretne formy życia Słowem Bożym na co dzień. Ta komplementarna służba słowu w roli biblisty i kaznodziei sytuowała go w samym centrum współczesnego nurtu refleksji teologicznej, który określa się jako „metafizyka kaznodziejstwa”¹³.

Realizując wskazania Soboru Watykańskiego II, ks. prof. S. Grzybek w głoszeniu słowa opierał się na solidnym fundamencie Bożego Objawienia. Było to zawsze nauczanie zgodne z zaleceniami Konstytucji o liturgii świętej, która zachęca, aby „obficie zastawiać wiernym stół słowa Bożego oraz szerzej otwierać przed nimi skarbiec biblijny”¹⁴. W myśl tej dyrektywy, wszystkie teksty homiletyczne Księdza Profesora tętniły treścią Pisma Świętego, przy czym były to najczęściej cytaty zaczerpnięte z tekstów biblijnych przeznaczonych do liturgii. Dlatego kazania te zaliczają się do klasycznego gatunku homilii, bo z definicji jest ona aktualizującym komentarzem do Pisma Świętego w ramach sprawowanej liturgii. Ich lektura nasuwa konkluzję, którą należałoby sformułować zgodnie z cytatem z Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym: „W słowie tkwi tak wielka moc i potęga, że staje się ono dla Kościoła podporą i żywotną siłą - a dla jego synów utwierdzeniem wiary, pokarmem duszy oraz czystym i stałym źródłem życia duchowego”¹⁵.

12 „Konieczną przeto jest rzeczą, by wszyscy duchowni, zwłaszcza kapłani Chrystusowi, i inni, którzy, jak diakoni i katechiści, zajmują się prawowicie posługą słowa, dzięki wytrwałej lekturze i starannemu studium przyłgnęli do Pisma Świętego, aby żaden z nich nie stał się «próżnym głosicielem słowa Bożego na zewnątrz, nie będąc wewnątrz jego słuchaczem, podczas gdy winien z wiernymi sobie powierzonymi dzielić się ogromnymi bogactwami słowa Bożego», szczególnie w liturgii świętej. Również Sobór Święty usilnie i szczególnie upomina wszystkich wiernych, a zwłaszcza członków zakonów, by przez częste czytanie Pisma Świętego nabywali wzniosłego poznania Jezusa Chrystusa”. Sobór Watykański II, Konstytucja o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* 25. Zob. także: S. Grzybek, *Współczesne przekazywanie słowa Bożego*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 49(1975), s. 217-219.

13 Por. *Sluga słowa*, dz. cyt., s. 11.

14 Sobór Watykański II, Konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium*, 51.

15 Sobór Watykański II, Konstytucja o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 21.

W przygotowaniu homilii Ksiądz Profesor wykorzystywał najnowsze zdobycze biblistyki i homiletyki. Należą do niej elementy tzw. antropologicznej indukcji, która wiąże przekaz prawdy objawionej z życiowymi realiami słuchacza. Umiejętność ubogacania doświadczeniem ludzkim biblijnego wątku kerygmatycznego, jaką wykazywał się Ksiądz Profesor, może stanowić wzór dla każdego kaznodziei. Choć kerygmat decyduje o tożsamości homilii, to wymaga on także elementów didaskalicznych, uwzględniających tło i znaczenie oraz funkcję katechetyczną zawartych w nim pojęć. Ksiądz Profesor stawał na ambonie jako sługa Słowa. Nie tylko głosił orędzie zbawcze, lecz jako duszpasterz wzywał do naśladowania Chrystusa, nadając im wymiar parenetyczny. Skoro homilia ma aktualizować kerygmat w ramach sprawowanej liturgii, nie może w niej również zabraknąć mistagogii - sposobu wprowadzenia słuchacza w misterium oraz wiązania głoszonego słowa z orędziem paschalnym. Homilie ks. prof. S. Grzybka można uznać za modelowe pod tym względem. Autor kończył zawsze swoje homilie elementami antropologicznej dedukcji, czyli praktyczną próbą wskazania rozwiązań konkretnych problemów życiowych w świetle Biblii. Bogaty kontekst biblijny nadaje tym wskazaniom dynamikę i odsłania profesjonalizm biblisty, który wraz ze słuchaczami, w ramach metody zwanej dialogiem wirtualnym pochyła się nad objawionym Słowem Bożym.

Jako biblista, kaznodzieja, praktyk, a nawet pragmatyk - ks. prof. S. Grzybek - uwzględniał w swojej twórczości biblijno-homiletycznej znaki czasu. Jego kaznodziejstwo trafnie odpowiadało na potrzeby współczesnego człowieka, poszukującego sensu życia, wartości piękna i dobra oraz nadziei. Adresaci nowej ewangelizacji są bardzo wymagający. Dlatego idea drugiej ewangelizacji świata, w myśl wskazań Jana Pawła II, stwarzała dla Księdza Profesora doskonałą okazję, aby odsłaniać słuchaczom głębię Biblii. Najczęściej zalecał jej „czytanie na kolanach”¹⁶. Nauczał on, że na Pismo Święte można spojrzeć w wielu aspektach. Dla jednych będzie to arcydzieło literatury staro-wschodniej, innych urzeknie głębią treści religijnej, oczaruje pięknem opisów przyrodniczych, oryginalnością porównań czy przenośni. Na pewno budzi refleksję nad celem i sensem istnienia człowieka. Przede wszystkim jednak jest to Księga Objawionej Prawdy, list Wszechmogącego Boga do swego stworzenia - stąd Biblię nazywa się Księgą, która wszystko mówi o Bogu i wszystko o człowieku.

Dzisiejszy człowiek - zwłaszcza młody - stawia pytania, na które nie znajdzie odpowiedzi nigdzie poza tą Biblią. Stąd trzeba ją najpierw dobrze poznać i należy się nad nią pochylić. Ks. prof. S. Grzybek swą książkę pt.: „Z Biblią przez całe życie” napisał z myślą o młodzieży. O tej zwłaszcza młodzieży, która nie zna Pisma Świętego. Tymczasem poznanie Biblii lub odczytanie jej na nowo może przekonać, iż jest to najlepsza książka świata. Dziś nie mamy już czasu, aby czytać dużo książek. Do rąk trzeba brać najlepsze. Taką jest właśnie Biblia. Bóg w swojej miłości ofiaruje nam ją po to, aby - jak mówi Psalmista - zawarte tu „Słowo było pochodnią dla stóp moich i światłem na ścieżkach mojego życia” (por. Ps 119, 105) - czyli czyniło życie ludzkie szczęśliwym i udanym. Choć interesujący jest wykład egzegety, to większe

16 S. Grzybek, *Z Biblią przez całe życie*, Kraków 1996.

wrażenie wywołuje myśl, iż w Piśmie Świętym spotykają się dwie miłości - Bóg, który jest samą Miłością, oraz stworzony przez Boga człowiek, który tęskni do miłości. Wywiązuje się dialog, który jest niczym innym, jak językiem miłości. Dlatego - konkluduje Książd Profesor - każdy, kto chce być pełnym człowiekiem, powinien zakorzenić się w tę miłość i uczynić ją nie tylko celem, lecz również programem swojego życia.

Dorobek biblijno-homiletyczny

Zbiór homilii ks. prof. S. Grzybka zatytułowany: „Wierście w Ewangelię” potwierdza tezę, że całe jego kaznodziejstwo syntetyzowało Biblię i Tradycję z konkretnym odniesieniem do liturgii, jako źródła życia chrześcijańskiego¹⁷. Homilie tam umieszczone zawierają cenne teksty kaznodziejskie w formie zwięzłych i praktycznych refleksji, opartych na egzegezie perykop ewangelicznych. Gdy zachodzi potrzeba, rozciągają się także na pierwsze i drugie czytania mszalne. Są to homilie tematyczne - to znaczy ich treścią jest analiza centralnej idei, zawartej w perykopie ewangelicznej z danej niedzieli. Analiza ułatwia zrozumienie tekstu oraz zawiera szereg praktycznych wskazań, możliwych do stosowania w codziennym życiu chrześcijanina.

Każda homilia poprzedzona jest wprowadzeniem, pomyślanym jako krótka introdukcja, którą celebrans lub komentator może odczytać wiernym przed Mszą św. Celem wprowadzenia ma być duchowe przygotowanie uczestników zgromadzenia eucharystycznego na przyjęcie treści ukrytych w czytaniach mszalnych oraz w homilii.

Poszczególne homilie opatrzone są tytułami stanowiącymi syntezę ich treści. Każdy tekst rozpoczyna się odpowiednio dobranym cytatem biblijnym zaczerpniętym z perykopy dnia. Każda jednostka zawiera wstęp, osnowę i zakończenie. Wstęp najczęściej nawiązuje do aktualnego okresu roku liturgicznego oraz do czytań dnia. Osnowa zawiera dwa zasadnicze punkty. Pierwszy z nich na ogół można określić jako tzw. wyjście egzystencjalne. Jest to opis albo zarys konkretnej sytuacji życiowej człowieka, który poszukuje rozwiązania swoich problemów moralnych w świetle Ewangelii. Drugi punkt stanowi próbę odpowiedzi na te zagadnienia w kontekście prawdy biblijnej, zawartej przede wszystkim w czytaniach dnia. Zakończenie jest zastosowaniem praktycznym, zawsze ukierunkowanym na Mszę św. Każda homilia stanowi osobną jednostkę dydaktyczną, a jednocześnie wspólnie z liturgią Eucharystii stanowi nierozzerwalną całość. To z kolei, przez rozważane słowo Boże, ułatwia wiernym odszukiwanie Chrystusa w życiu oraz umacnia uczniów Chrystusa w wierze, nadziei i miłości¹⁸.

Sz szczególnie cennym elementem homilii ks. S. Grzybka są dołączone do nich teksty modlitwy wiernych. Są to przystępne, najczęściej oparte na motywach biblij-

17 S. Grzybek, *Wierście w Ewangelię. Homilie na rok B*, Kraków 1984.

18 Szerzej na temat celebracji słowa Bożego zob. S. Grzybek, *Liturgia Słowa Bożego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1(1965), s. 45-48.

nych, zrozumiałe a zarazem oryginalne propozycje do wykorzystania podczas Mszy św. To wszystko, co uczestnicy liturgii słyszą i co wypowiadają ich usta, staje się wspólną modlitwą. Choć Autor adresuje swoje książki przede wszystkim do kapłanów, to mogą również skorzystać z nich wierni świeccy.

Ks. prof. S. Grzybek doskonale rozumiał potrzeby duszpasterskie. Jako chętnie słuchany kaznodzieja nie tylko sam głosił homilie, kazania, rekolekcje, ale służył także fachową pomocą innym. Tę pomoc w głoszeniu słowa Bożego duchowieństwo polskie otrzymało w formie drukowanych kolekcji jego homilii i kazań, a także w postaci bardzo popularnych artykułów oraz rozpraw z dziedziny teologii biblijnej. Jego teksty inspirują cytatami, uwagami, myślami, ciekawymi przykładami i spostrzeżeniami, wartymi szerszego rozwinięcia nie tylko na ambonie, lecz również w katechezie¹⁹.

Ks. prof. S. Grzybek potrafił też uczyć kapłanów, jak należy głosić słowo Boże w duchu nowej ewangelizacji. Jego koncepcja homilii odpowiadała wszystkim kryteriom zalecanym zarówno przez Sobór, jak i dokumenty Jana Pawła II oraz wskazania i najnowsze watykańskie dyrektywy duszpasterskie²⁰.

Ks. prof. S. Grzybek akcentował w swoich publikacjach egzystencjalne wartości Pisma Świętego, wskazując na jego znaczenie w życiu Kościoła, posłudze kapłańskiej i życiu każdego chrześcijanina²¹. Chciał przez to wprowadzić każdego człowieka w żywy świat Biblii. Korzystając bowiem z objawienia Bożego można ukazać obraz Boga żywego i człowieka w perspektywie jego wiecznego powołania²². Ponadto Ksiądz Profesor uwypuklał kerygmatyczne wartości orędzia biblijnego, które mają uniwersalny charakter i są kierowane do wszystkich ludzi, wszystkich czasów²³. Dlatego z jednej strony książki Księdza Profesora mogą służyć polskiemu duchowieństwu jako cenna pomoc homiletyczna, podręcznik i wzór głoszenia Słowa, z drugiej zaś - stanowią doskonały materiał do medytacji, a nawet kontemplacji, adresowany do najszerszych kręgów czytelników. Dorobek biblijno-homiletyczny ks. prof. S. Grzybka jest praktyczny. Klarowny, jasny styl homilii oraz literacka,

19 Szerzej na ten temat zob. S. Grzybek, *Znaczenie i rola Pisma Świętego w życiu i w pracy kapłańskiej*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 12(1958), s. 489-501.

20 W. Pazera, *Koncepcja homilii ewangelizacyjnej*, Częstochowa 2002, s. 9. Zob. także: S. Grzybek, *Biblia i liturgia*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 24(1971), s. 88-89.

21 Zob. S. Grzybek, *Liturgia Słowa Bożego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1(1965), s. 46-48; tenże, *Znaczenie i rola Pisma św. w życiu i pracy kapłańskiej*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 12(1958), s. 489-501; tenże, *Pismo św. w życiu katolika*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 5(1952), s. 74-81.

22 Zob. S. Grzybek, *Rozwój idei Boga w Piśmie św.*, w: *Bóg-Dekalog-Błogostawieństwa-Modlitwa*, Kraków 1977, s. 19-27; tenże, *Obraz Boga w Starym Testamencie*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1(1977), s. 2-18; tenże, *Objawienie a człowiek*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 4(1952), s. 343-351; tenże, *Problem pochodzenia człowieka w świetle egzegezy biblijnej*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2(1959), s. 113-125; tenże, *Antropologia Psalmu 8*, „Studia Theologica Varsaviensia”, Warszawa 1(1979), s. 33-42.

23 Zob. S. Grzybek, *Kerygmatyczne wartości Pisma Świętego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1(1978), s. 1-9; tenże, *Kerygmatyczne pochwały Jozuego na podstawie Syr 46, 36-41*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 3(1972), s. 73-80.

piękna polszczyzna sprawiają, że jest to lektura pożyteczna i interesująca. Tzw. sigła biblijne, motta, syntetycznie ujęte tytuły oraz podział na części w znacznej mierze ułatwiają czytanie oraz sprzyjają koncentracji i refleksji. Dlatego książki Księdza Profesora z jednej strony mogą służyć polskiemu duchowieństwu jako cenna pomoc homiletyczna, podręcznik i wzór głoszenia Słowa, z drugiej zaś stanowią doskonały materiał do ćwiczeń warsztatu kaznodziejskiego, jak również do medytacji, a nawet kontemplacji dla zainteresowanych świeckich członków Kościoła.

Podręczniki kaznodziejskie autorstwa Księdza Profesora wpisały się w historię homiletyki jako dzieła wybitnie biblijne, a jednocześnie wnoszące nowy i oryginalny wkład w odnowę działalności homiletycznej i szerzej - duszpasterskiej Kościoła w Polsce. Autor tych dzieł był nie tylko wybitnym teoretykiem zagadnień biblijnych, ale również praktykiem duszpasterskim, którego indywidualny, pełen Bożego ognia sposób głoszenia Słowa uczył wiary i pobudzał do dawania świadectwa wiary²⁴.

Św. Bernard z Clairvaux powiedział: „Verbo vivere, verbo se regere, verbo omnibus viribus adhaerere”. Wydaje się, że Ksiądz Profesor jako biblista i kaznodzieja w pełni zrealizował treść tego wskazania. Żył życiem Logosu - Słowa. Kochał to słowo oraz karmił siebie i słuchaczy jego mądrością. Dał się kierować Logosowi. „Przylgnął” do Logosu, ponieważ poświęcił swoje życie i wszystkie talenty w służbie Logosu - Chrystusa Wcielonego Słowa. Równocześnie Ksiądz Profesor odślaniał ukryty w tekstach Pisma Świętego blask prawdy, którą Bóg przez Słowo objawione przekazał człowiekowi.

Wiadomo, że uczestnicy zgromadzeń liturgicznych wykazują zapotrzebowanie na dobrze głoszone słowo Boże. Wielu z nich chętnie, uważnie, ale i krytycznie go słucha, komentując potem w rodzinie czy w środowisku zawodowym. Badania potwierdzają, że prawie połowa słuchaczy kazań sądzi, iż słowo głoszone przez kapłana jest głosem Boga, który oczekuje odpowiedzi przez współpracę - zwłaszcza, gdy jest to kazanie zwięzłe, jasne i treściwe, łączące Ewangelię z życiem oraz zmuszające do myślenia. Wydaje się, iż kaznodziejstwo ks. prof. S. Grzybka odpowiada wszystkim sygnalizowanym tu oczekiwaniom. Co więcej, takie przepowiadanie na ambonie może stanowić prawdziwą komunię z Chrystusem pod postacią słowa.

Ks. prof. S. Grzybek stworzył własną szkołę biblijno-homiletyczną. Pozostając naukowcem, potrafił przenosić do duszpasterstwa swoją wiedzę i doświadczenie naukowe. Ksiądz Profesor miał też talent pedagogiczny, dlatego wielu jego wychowanków przekazywało później - i nadal przekazuje - innym zdobytą wiedzę biblijną. Najbardziej cenne dzieła Księdza Profesora do dzisiaj cieszą się popularnością zarówno wśród biblistów, jak i duszpasterzy.

24 Zob. S. Grzybek, *Wpływ lektury Pisma Świętego na formację religijną rodziny*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 15-16(1987/1988), s. 181-191.